

Personalhistoriske Bidrag til dansk Teaterhistorie i det 17. og 18. Aarhundrede.

Ved **Louis Bobé.**

I.

Siden E. C. Werlauff i sine »Historiske Antegnelser til Holbergs Lystspil« (1858) til Forstaaelse af »Ulysses von Ithacia« meddelte, hvad man den Gang kjendte til de omrejsende Skuespillerselskabers Historie, er der ved den stadigt voksende Interesse for ældre Theaterhistorie i Tyskland fremkommet talrige Bidrag til Belysningen af dette Emne.

Især skal nævnes Carl Heine, Johannes Velten, ein Beitrag zur Geschichte des deutschen Theaters im 17. Jahrhundert, Halle 1887, en Bog, som dog ikke findes i vore Bibliotheker, samt en paa Førstehaandsstudier udarbejdet, udførlig Biografi af V. i »Allgemeine Deutsche Biographie« (XXXIX, 577). Johannes Velten, eller som han selv skriver sig, Velthen, fødtes 1640 i Halle, blev 1661 Magister, nævnes 1668 som Leder af et Selskab af højtyske Kommedianter, og optraadte 1678—79 i Dresden og 1680 i Frankfurt og Köln. 1683 fik han Bevilling paa at spille under Messen i Leipzig og erholdt Prædikament af kursachsisk Kommediantspiller, 1688 optraadte han i Hamborg og døde 1693 i Leipzig.

Det skyldes Velten, der var en Mand med videnskabelig Uddannelse og praktisk Sans, at de løse Skuespillerbander udviklede sig til organiserede Trupper, han indførte Molière paa den tyske Scene, satte det saakaldte Nachspiel i Gang og gav de berygtede »Haupt- und Staatsactionen« Form.

Ved Udforskningen af den Veltenske Trups Vandringer er de fleste større nordtyske og Hof- og Byregnskaber bleven benyttede. De gottorpske Kammerregnskaber i Rigsarkivet er dog hidtil undgaaet Opmærksomheden.

Disse oplyser, at Velten og hans Selskab i anden Halvdel af Aaret 1687 gasterede i Hamborg, hvor de spillede for Hertug Christian Albrecht. Johan Velthen, »Director der Comoed« kvitterer først for modtaget Betaling for Hertugen og hans Hofstats Entré, 12 Skill. Pladsen, i Dagene 20. 25. og 27. Juni, besøgt af henholdsvis 16, 17 og 20 Personer, ialt 13 Rdlr.; yderligere kvitterer die sächsische Comoedien for Betaling ved Forestillingerne 30. Juni, 4.— 8. Juli ialt 19 Rdlr. 24 Sk. og endelig 7. Decbr. for 10 Forestillinger med Entré for 103 Personer, darbey sind nicht gerechnet so von der Svite in dem mittlern Platze bleiben.

Til den Trup, Veltens Enke rejste med, hørte 1704 Christian Spiegelberg. I Slutningen af 1708 kom han til København med »en fortræffelig Bande Comoedianter, hvis Lige aldrig før har været der i Staden«, men blev forhindret i at spille af Anders Gamborg (se 6. R. III. 71), som havde Privilegium paa, at ingen andre Komedianter maatte spille her uden hans Tilladelse. Gamborg krævede sin Bevilling respekteret, saasom han havde antaget en anden Bande, som her allerede forhen var ankommen og virkelig spillede, med hvilke han havde forligt de nyankomne, saa at de agtede at spille tilsammen i een Bande, at man kunde se, hvilke der vare de bedste Akteurs, og af dem gøre en fuldkommen god Bande. Spiegelberg bad om det maatte tillades ham at spille med sin Trup »paa det de ei ganske skulle blive ruinerede og have gjort deres Rejse omsonst«. Begæringen blev afslaaet, men atter gentaget 21. August¹⁾. Om Spiegelbergs senere Optræden henvises til Overskou I., 135 og Werlauff 297. Han døde 1732 i Bergen. Enken kaldte sig Elisabeth Spiegelbergin født Denner, »Mesterinde for en Troupe tyske Acteurs, der alt for 19 Aar siden (1718) var bleven privilegeret af Kong Georg I. og en Tid lang havde opholdt sig saavel ved det Holstenske som i Norge, men besynderlig af Markgreven af Culmbach havde bekommet stor Applausum. I Januar 1734 indgav hun Ansøgning om Tilladelse til at maatte opvarte med sine moralske Komedier paa det dertil destinerede Sted i København. Kancelliet gav hendes Begæring Paategningen: Herved er intet at gøre, og hertil sluttede Konseillet sig 3. Febr.²⁾

Samme Aar som Velten optraadte di Scio for Hertugen i Hamborg. 1687, 12. Apr., kvitterer egenhændig Bastiano di Scio detto Arlechino for 10 Rdlr. for det »Possenspiel«, han har opført paa Prinsessens Fødselsdag samt 29. Apr. wegen »Aufwartung im Fürstl. Tafelgemach« i Anledning af Biskoppen af Lybeks Besøg³⁾. 1688 søgte han om Ansættelse som Destillator ved Hoffet, fik 9. Okt. Pas til Hamborg og Tilladelse til at sælge sine Destillater, Vande og Salver⁴⁾. 1695, 21. Maj, fik di Scio for sig, Børn og Arvinger, kongelig Koncession paa at sælge overalt i Kongens Riger og Lande paa offentlige Markeder i Huse og Butiker »seine medicinische Secreta, worunter insonderheit der Orvietan mit seyn soll, in so weit solche von unserer hiesigen Medicinischen Facultät werden approbieret seyn«, samt tillige Bevilling for sig og sin hos sig havende Familie og Selskab »Comoedien zu agiren

¹⁾ Supplikprotokollen 1709 Nr. 452.

²⁾ Nordiske Supplikver 1733, 266 Danske Kancelli. Se Jahrb. des Geschichtsvereins für das Herzogthum Braunschweig 1902, 115 ff. Allg. deutsche Biographie XLV, 412.

³⁾ Gottorpske Kammerregnskabs Bilag 1681 G.

⁴⁾ Sjæll. Reg. 1688 f. 242.

und auf Seilen zu tanzten«¹⁾. Paa dette Privilegium erholdt han, — der da kaldes Hofkomediant »Aulæ nostræ comoedus« — Fornylse i Marts 1702 og i Maj Rejsepas ud af Riget med 24 Mennesker for at opføre Komedier og sælge sine medicinske Secreta²⁾. 1708 androg han om at maatte erholde Stadsmusikanttjenesten i Altona³⁾.

II.

1727, 24. Marts. René Magnon de Montaigu ansøger paa de danske Aktørers Vegne Kongen om Understøttelse.

AU ROY.

Sire.

Les acteurs Danois ont pris, il y a quelque tems, la liberté de représenter tres humblement à vostre Majesté, la triste situation du Theatre Danois, et la leur en particulier, quand les suppliants, sans s'étonner des pertes de leurs entrepreneurs, ont voulu poursuivre a leurs risques et fortunes, la continuation de ce spectacle, ils ont cru par la se rendre vtils a leur pays, ils en avoient pour garants l'exemple de plusieurs autres nations, chez qui les Theatres sont autant d'écoles pour eviter le ridicule que pour corriger les mœurs en riant; dans cette veue vtile a leur pays, les suppliants ont négligé et mesme abandonné les autres chemins par ou ils auroient pu servir leur patrie; les commencements ont été favorables, jamais theatre n'a si heureusement commencé, la suite moins heureuse les met hors d'état de continuer, et si les bontez Royales de vostre Majesté ne les soutiennent, ils se voyent malgré eux obligéz d'abandonner vn etablissement qui avec le tems pourroit etre vtile et honorable au pays. les suppliants exposent plein d'une soumission profonde la chose a vostre Majesté, ils attendent avec tout le respect qu'ils doivent l'arrest qu'il plaira a Vostre Majesté de prononcer, toujours attentifs quelqu'il soit a redoubler leurs vœux pour la prosperité du Regne de vostre Majesté pour la conservation de sa personne sacrée et de toute la maison Royale.

Sire

de Vostre Majesté les tres humbles
tres obeissants et tres fideles serviteurs
et sujets pour les acteurs

Montaigu.

Copenhague le 24. Mars 1727.

¹⁾ Patente 1695 f. 166 170; Patente 7695 Slesvig.

²⁾ Fakultetets Erklæring om hans Medikamenters Uskadelighed, vedlagt hans Ansøgning (Sjæll. Tegn. 1695 Nr. 437) Medd. af Læge K. Carøe. Patente 1695 f. 166, 170; 1702 $\frac{2}{3}$, $\frac{1}{4}$. 102 7. Marts 4. August.

³⁾ Patente 7695 Slesvig.

Referat af Ansøgningen:

Montaigu andrager, hvorleedis de danske Acteurs, efter at de hafde forestillet sig, Comoedier hos de fleeste Nationer at være agtede for een Skole, hvorudi Publicum kunde lære at evitere det som kaldes *ridicule* og med fornøielse høre de i Svang gaaende Laster straffe, uden at finde sig derved *toucheret*, haver foretaget sig til Fædernelandets Tieniste at agere Comoedier i det danske Sprog, og til dessen Fuldkommenhed at opnaae, satt til Side ald den Leylighed, som de ellers kunde have haft til at besørge deris egen Lykke. Begyndelsen ved disse Comoedier gaf dennem det Haab at deris Forsæt ikke skulde have mislinget; men neppe var nogen Tiid forbi, førend de maatte se Comoediernis Entrepreneur ruineret; Ikke destomindre lod de dennem ikke afholde fra deris begyndte Forsæt, men paa deris egen Risiko antog sig Verket at continuere, hvilket haver haft det ulykkelige Udfald at deris Haab haver slaget dem feyl og de maa see sig aldeelis ruinerede. Det Eniste, som da staaer tilbage for dennem er at implorere Hands Kongelige Majestets Naade, hvilken de i allerdybeste Underdanighed udbeder sig; Thi uden at erlange Kongelig Allernaadigste Assistance, maa de forlade Verket og formedelst Nødlidenhed separere sig fra hver andre.

Ulrik Adolphe, Frederique og Christine Montaigu beder 1737, i Betragtning af den ynkelige Tilstand, deres Fader har efterladt dem i, saa at de ikke kunde betale Huseleje, om at maatte faa en Del af den ham oppebaarne Pension af 200 Rdlr. aarlig anvist (Memorialprot. 1737 III. 309).

III.

Ved at gennemgaa mit tidligere Bidrag under denne Titel i Tidsskriftets 6. Række III., S. 76 ff. opdager jeg, at der ved den umiddelbart paa hinanden følgende Gentagelse af Fornavnene Johannes Baptista (le Coffre) efter Korrekturen er kommen Uorden i Satsen, hvorfor jeg, for at forebygge Misforstaaelser, her i Korthed resumerer Stamrækken i Familierne le Coffre og la Croix, og tillige benytter Lejligheden til at fremkomme med nogle senere fundne Oplysninger.

Claude le Coffre † 1690, havde i Ægteskab med Marie Trouillet Børnene:

1. Cornelia Anna, f. 1669, g. 1686 m. Frédéric de Pilloi.
2. Benedict, f. 1671 † 1728, den bekendte Maler.
3. Marie Charlotte, f. 1672 † 1674.

4. Martha, f. 1673, g. 1689 m. Jean Baptiste la Croix, kgl. Sukkerbager og Teskænker (se nedfr.).
5. et Barn dbt. 7. Sept. 1676.
6. en Son (Jean Matthias) dbt. 25. Dec. 1679.
7. Johannes Baptista, f. 1685 † 1704.

En Broder til Maleren Benedict Coffre var:

Jean Matthias Coffre, 1710 Kornet i 3. sjæll. nat. Rytter-Reg., afsk. 1722 † 1732; g. m. Elisabeth Paustian. Deres Søn var

1. Otto Christian Coffre, døbt 2. Maj 1720 i Roskilde, ansøgte 1738 om at lære Tegnekunsten hos Hofskildreren og kalder Maleren Benedict C. sin Farbroder, bgr. 25. Juni 1743 fra St. Petri Kirke¹).

Jean Baptiste la Croix og Martha Coffres Børn vare:

1. Frédéric, dbt. 28. Juni 1691, 1719—41 Lærer for Landkadetterne, siden ogsaa for Søkadetterne (til 1738)¹).
2. Marie Madeleine, døbt 20. Dec. 1692 † 1736 g. m. René Magnon de Montaigu.
3. Anna Margrethe, f. 1699.
4. Johan Benedict, f. 1700.

Johan Otto la Croix, en fattig Skildrer fra Landemærket, blev begravet fra Trinitatis Kirke 1752 22. Dec. I sit Ægteskab med Anna Malene Fischer, bgr. 1763 20. Aug. havde han Børnene Søren Jørgen døbt 1749, 27. Nov., og Johan Otto, dbt. 1752, 22. Maj. En Skildrer la Croix blev begravet 1783, 29. Apr., 66 Aar i Kolding.

¹) Memorialprot. 1738, II, 377, 648.